

ΣΤΩΜΕΝ ΚΑΛΩΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΟΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΕΤΟΣ 9ο

ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

ΤΕΥΧΟΣ 50ο

Η εὐχαριστιακὴ νηστεία καὶ ἡ Θ. Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων (ἱστορικοκανονικὴ προσέγγιση)

Αναμφισβήτητα ἡ Θ. Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων διασώζει ἀρχαία λειτουργικὴ πρακτικὴ⁽¹⁾, ἀλλὰ κυρίως τὸ ἀσκητικὸ ἥθος καὶ τὴν πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως μέχρι τῆς ἡμέρας μας. Ἡ περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν πένθιμη περίοδος τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸ πένθος δηλοῦται μὲ τὴν ἀπαγόρευση τελέσεως ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἀκολουθιῶν⁽²⁾, ἀλλὰ καὶ μὲ δύο πρακτικὰ πού σχετίζονται ἅμεσα μὲ τὸ ὑπὸ ἐξέταση θέμα: μὲ τὴν καθιέρωση αὐστηρότατης νηστείας καὶ μὲ τὴν ἀπαγόρευση τελέσεως Θ. Λειτουργίας τῆς καθημερινῆς ἡμέρας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

1. Ἡ νηστεία τῶν καθημερινῶν καθ' ὅλη τὴ διάρκειά τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, προβλέπει πλήρη ἀσιτία μέχρι τὴν ἐνάτη ὥρα (3:00 μμ) κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος παρέδωσε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸ Πνεῦμα Του⁽³⁾. Οἱ κανονικὲς διατάξεις πού προβλέπουν τὴν νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι οἱ κανόνες **Ἀποστ-69** καὶ **Λαοδ-50**⁽⁴⁾, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ τὸν **Στ-2**.

2. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ προσφορά τῆς Ἀναμιάκτου Θυσίας μὲ τὴν τέλεση πλήρους Θ. Λειτουργίας κατὰ τῆς καθημερινῆς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς⁽⁵⁾, διότι ὁ πανηγυρικός-ἀναστάσιμος χαρακτήρας τῆς Θ. Λειτουργίας δὲν συνάδει μὲ τὸ πένθος τῆς περιόδου αὐτῆς⁽⁶⁾. Ὡστόσο, ἡ ἀπαγόρευση τελέσεως Θ. Λειτουργίας κατὰ τῆς καθημερινῆς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς προσέκρουε στὴν ἀρχαία συνήθεια σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ πιστοὶ κοινωνοῦσαν πολὺ τακτικά, τουλάχιστον τέσσερις φορές τὴν ἐβδομάδα⁽⁷⁾.

Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ θεραπεύθηκε μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀκολουθίας τῶν Προηγιασμένων Τιμίων Δώρων, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ «ἐπιτελεῖται ... συνεσκιασμένως καὶ πενθηρῶς»⁽⁸⁾, μπορεῖ νὰ τελεῖται ὅλες τῆς καθημερινῆς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς⁽⁹⁾, ἀλλὰ τῆς δύο πλέον σεβάσιμης ἡμέρας (Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ) ἐπιβάλλεται ἡ τέλεσις τῆς καὶ ἀπὸ τῆς σχετικῆς τυπικῆς διατάξεις.

Ὁ ἱστορικός **Σοκράτης** (4^{ος} αἰ.) μᾶς διασώζει ἀρχαία παράδοση: «*Ὡς Ἀλεξανδρεῖα, τῇ Τετράδι καὶ τῇ λεγομένῃ Παρασκευῇ Γραφαὶ τε ἀναγινώσκονται, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταύτας ἐρμηνεύουσι, πάντα τε τὰ τῆς συνάξεως γίνεται, δῖχα τῆς τῶν μυστηρίων τελετῆς. Καὶ τοῦτον ἐστὶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔθος ἀρχαῖον*»⁽¹⁰⁾.

Ἡ Προηγιασμένη Θ. Λειτουργία ὁργανώθηκε λειτουργικά σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ, στὸ τέλος τῆς ὁποίας παρατίθενται τὰ ἁγιασμένα σὲ προηγούμενη Θ. Λειτουργία Τίμια Δῶρα γιὰ νὰ μεταλάβουν ἐξ αὐτῶν οἱ πιστοί. Γιατὶ ὅμως ἡ Προηγιασμένη νὰ συνδεθεῖ μὲ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ ὄχι τοῦ Ὁρθρου, ὥστε νὰ μποροῦν οἱ πιστοὶ νὰ κοινωνήσουν τὸ πρωί, ὅπως γίνεται μὲ τῆς Θ. Λειτουργίας τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Σαββάτου;

Κατὰ τὸν ἀείμνηστο Ἰω. Φουντούλη, προφανῶς τὰ Κυριακὰ λόγια ὅτι «οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος... ὅσον χρόνον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μετ' αὐτῶν οὐ δύναται νηστεῖν» (Μαρκ. 2, 19) εἶχαν καθοριστικὴ ἐπίδραση στὸ σημεῖο αὐτό: μὲ τὴ Θ. Κοινωνία ὁ Νυμφίος συνδέεται μὲ τὴν ἀγαπῶσα αὐτὸν ψυχὴ καὶ ἔτσι οἱ «υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος» δὲν μποροῦν πλέον νὰ συνεχίσουν νὰ νηστεύουν. Γι' αὐτὸ ἡ Θ. Λειτουργία τελεῖται τὸ πρωί τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Σαββάτου, ἐνῶ τῆς καθημερινῆς πού οἱ πιστοὶ πενθοῦν νηστεύοντας ὅλη τὴν ἡμέρα, κοινωνοῦν μετὰ τὴν ἐνάτη ὥρα καὶ τὸν Ἑσπερινὸ καὶ στὴ συνέχεια λαμβάνουν νησιτίσιμη τροφή (ξηροφαγία). Δηλαδή, ἡ **Θ. Κοινωνία στὴν Προηγιασμένη προσδιορίστηκε χρονικά βάσει τῆς νηστείας τῆς «ἐνάτης» καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα τῆς ὁλοήμερου ἀσιτίας ἡ ὁποία καταλύεται μὲ τὴν ξηροφαγία. Αὐτὸ ὑπονοεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγοντας «*Ἰδοὺ, τὴν ἡμέραν ἀσιτοῖ διετελέσαμεν σήμερον ἅπασαν, καὶ τράπεζαν ἐν ἑσπέρᾳ παραστησόμεθα οὐχ ὁμοίαν τῇ χθεσινῇ τραπέζῃ, ἀλλ' ἐνῆλλαμένην καὶ σεμνοτέραν*»⁽¹¹⁾.**

Σύν τῷ χρόνῳ, ὅμως, ἐπειδὴ οἱ πιστοὶ δέν ἦταν σέ θέση εἶτε νά παρακολουθήσουν τή Προηγιασμένη τό ἀπόγευμα ἢ νά παραμείνουν τελείως ἄσιτοι γιά νά κοινωνήσουν στό τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ, παρουσιάστηκε ἡ ἀνάγκη προσφυγῆς στήν ἐκκλησιαστική οἰκονομία. Ἡ Ἐκκλησία ἐφαρμόζοντας τήν οἰκονομία ἐπέτρεψε τήν τέλεση τῆς Προηγιασμένης τό πρωί, πρακτική ἡ ὁποία ἔχει πλέον καθιερωθεῖ⁽¹²⁾. Τά τελευταῖα χρόνια ὅμως παρατηρεῖται μία προσπάθεια ἐπιστροφῆς στήν ἀρχαία πράξη τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν τέλεση τῆς Προηγιασμένης στήν «ῥα» τῆς, δηλ. τό ἀπόγευμα, κατά τόν Ἑσπερινό. Ὅμως, ἡ ἀμβλυνση τοῦ ἀσκητικοῦ φρονήματος, καί συνακόλουθα τῆς νηστείας, μέ τήν ἀπώλεια τῆς ξηροφαγίας τῆς «ἐνάτης» ὡς τοῦ κανόνος τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, καί ἡ παράλληλη ἐπιστροφή στήν ἀρχαία λειτουργική πράξη ἔθεσε τό ἐρώτημα: ποιά νηστεία πρέπει νά τηρήσει ὁποῖος θέλει νά κοινωνήσει σέ ἀπογευματινὴ Προηγιασμένη;

Νομίζουμε ὅτι σύμφωνα μέ τά ἀνωτέρω ἡ ἀπάντηση εἶναι μία: **ολοήμερη ἀσιτία μέχρι τῆς Θ. Κοινωνίας**. Ἡ Προηγιασμένη γεννήθηκε καί διαμορφώθηκε μέσα σέ αὐτό τό πλαίσιο τῆς αὐστηρότητος τῆς νηστείας, καί δέν εἶναι ἐπιτρεπτό νά ἀποκοπῇ ἀπό αὐτό. Ὁ **Ἀγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης** (15^{ος} αἰ.) εἶναι σαφής: «*Ἡ προηγιασμένη Λειτουργία ἄνωθεν καί ἐκ τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων ἐστίν... καί ἀληθῶς τῶν Ἀποστόλων εἶναι αὕτη πιστεύομεν, ἐξ ἀρχῆς γεγεννημένην δι' αὐτὴν τὴν νηστείαν ὥστε πενθεῖν καί μὴ ἐορτάζειν ἡμᾶς ἐν ταῖς τοῦ πένθους ἡμέραις... Καί περί μέν τὴν ἐνάτην ὥραν ταύτην τελοῦμεν τὴν τελετὴν (τὴν Προηγιασμένην), ἀποσώζοντες τὸν ὄρον τῆς νηστείας, ἅπαξ πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐσθίειν τετυπωμένον*»⁽¹³⁾.

Ἐπιπλέον, σύμφωνα μέ τὴν κανονικὴ καί λοιπὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ἡ νηστεία πού ἔχει καθιερώσει ἡ Ἐκκλησία μας γιά τὴ συμμετοχὴ στὴ Θ. Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἀφ' ἐσπέρας **τέλεια ἀποχή ἀπὸ οὐδὲν ὅτιδήποτε βρώσιμο καί πόσιμο**⁽¹⁴⁾.

Ἡ κανονικὴ παράδοση ἐπ' αὐτοῦ εἶναι κατηγορηματική:

1. Σύμφωνα μέ τὸν **Καρθ-47** (κατὰ τὸ Πηδάλιο -50) τὰ «ἄγια» προσφέρονται ἀπὸ «νηστικῶν» ἀνθρώπων. Μάλιστα ὁ κανόνας μνημονεύει ἀπόφαση τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία ὅμως δέν ἔχει διασωθεῖ⁽¹⁵⁾.

2. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ **Καρθ-41** (κατὰ τὸ Πηδάλιο -48)⁽¹⁶⁾:

α. Στὰ «*Ἅγια θυσιαστηρίου*» μόνο «*νηστικοὶ ἄνθρωποι*» μποροῦν νά προσέλθουν.

β. Ἡ ἐξαίρεση πού προβλέπει ὁ κανόνας σύμφωνα μέ τὴν ὁποία τὴ Μ. Πέμπτη «*ἐν ἧ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται*» μποροῦν νά προσέλθουν στὴ Θ. Κοινωνία καί μὴ νηστικοὶ δέν ἰσχύει μετὰ τὴν ρητὴ τροποποίησίν του ἀπὸ τὸν **Στ-29**. Ἡ Στ' ἐν Τρούλῳ Οἰκουμενικὴ θεώρησε τὴ διάταξη αὐτὴ ὡς προσωρινὴ οἰκονομία τῶν Πατέρων τῆς Καρχηδόνας, καί τὴν ἀκυρώνει σημειώνοντας ἐπὶ λέξει: «*Μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλιπεῖν τὴν ἀκρίβειαν, ὀρίζομεν, ἀποστολικαῖς καὶ πατρικαῖς ἐπόμνοι παραδόσεις, μὴ δεῖν ἐν Τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν Πέμπτην λύει, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν*».

Γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς ἡ τήρηση τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας-ασιτίας θεμελιώνεται σέ «*ἀποστολικὰς καὶ πατερικὰς παραδόσεις*», ἡ τυχόν δε-περιφρόνησίν της, ἀκόμα καί τὴ Μ. Πέμπτη, ὀδηγεῖ σέ «*ἀτίμωση*» ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς!

γ. Ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα εἶναι ἡ τελευταία φράση τοῦ **Καρθ-41** (κατὰ τὸ Πηδάλιο -48): διασώζει τὴν ἀρχαία πράξη σύμφωνα μέ τὴν ὁποία ἡ Ἐξόδιος Ἀκολουθία, ἐτελεῖτο στὰ πλαίσια τῆς Θ. Λειτουργίας. Τί θά συνέβαινε ὅμως ἂν ἐπρεπε νά τελεσθεῖ ἡ Ἐξόδιος τό ἀπόγευμα, ἐνῶ αὐτοὶ πού θά ἱερουργοῦσαν εἶχαν ἤδη γευματίσει; Ἡ Ἐκκλησία, ἀσφαλῶς, ἀσκεῖ τὴν οἰκονομία. Προσοχὴ ὅμως! Ὅχι πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἄρσεως τῆς πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας νηστείας (ἀσιτίας), ἀλλὰ μέ τὴν τέλεση μόνο τῆς Ἐξοδίου Ἀκολουθίας ἄνευ Θ. Λειτουργίας («*μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῇ*»)! Τόσο αὐστηρὴ καί ἀνελαστικὴ ἦταν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἀπόλυτης νηστείας (ἀσιτίας) πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας. Δέν ἀσκοῦσε τὴν οἰκονομία γιά κατάλυση τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας οὔτε στὴν περίπτωσιν τῆς Ἐξοδίου Ἀκολουθίας!

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία ἐφαρμόζεται μόνο σέ περίπτωσιν ἐπικειμένου θανάτου σύμφωνα μέ ρητὴ κανονικὴ διάταξη τοῦ Ἀγ. Νικηφόρου Ὁμολογητοῦ (9^{ος} αἰ.) «*Δεῖ μεταδιδόναι τῆς θείας Κοινωνίας τῷ ἀσθενούντι ἀποθανεῖν κινδυνεύοντι, καὶ μετὰ τὸ γεύσασθαι βρώσεως*» (κανὼν Θ')⁽¹⁷⁾, μέ τὴν ὁποία τροποποιεῖται ἡ σχετικὴ ἀπαγόρευση τοῦ Ἀγ. Αναστασίου τοῦ Σιναΐτου (7^{ος} αἰ.)⁽¹⁸⁾.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν τήρηση τῆς πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας αὐστηρῆς νηστείας (ἀσιτίας) εἶναι ἐμφανὴς ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο καί κατηγορηματικὸ τρόπο μέ τὸν ὁποῖο ὁ Ἀγ. Ἰω. Χρυσόστομος ἀρνεῖται τὴ συκοφαντικὴ κατηγορίαν «*ὅτι τινὰς ἐκοινώνησε μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτοὺς*». Ἀναφέρει ὁ Ἅγιος: «*Πολλὰ κατ' ἐμοῦ ἐσκευάσαντο, καὶ λέγουσιν, ὅτι τινὰς ἐκοινώνησα μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτοὺς. Καὶ εἰ μὲν τοῦτο ἐποίησα, ἐξαλειφθεὶ τὸ ὄνομά μου ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἐπισκόπων, καὶ μὴ γραφείη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὅτι ἰδοὺ ἐὰν τοιοῦτον ἐγὼ ἔπραξα, καὶ ἀποβαλεῖ μέ Χριστὸς ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ*»⁽¹⁹⁾!

Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ἀποδίδει τὴν αὐστηρότητα τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας σέ ἐντολὴ τοῦ Ἀγ. Πνεύματος⁽²⁰⁾, ἐνῶ ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης (4^{ος} αἰ.) χαρακτηρίζει «*οὐχ ὡς ἔθος χριστιανῶν*» τὴν τέλεση Θ. Εὐχαριστίας χωρὶς νά ἔχει προηγηθεῖ ὁλοήμερη νηστεία⁽²¹⁾.

Ἔτσι, ὁ Ἀγ. Νικόδημος Ἀγιορείτης συγκεφαλαιώνοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοση σημειώνει: «*Ὅθεν καὶ οἱ θέλοντες μεταλαβεῖν, ἕως πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἔχουν τὴν ἄδειαν νά πίνουν νερό καὶ μετὰ ταῦτα πρέπει νά μὴν βάλουν τίποτε εἰς τὸ στόμα, ἕως οὗ μεταλάβουν*»⁽²²⁾.

Συμπερασματικά:

1. Ἡ Προηγιασμένη Θ. Λειτουργία εἶναι θαυμάσια εὐκαιρία γιά νά κατανοήσουν οἱ πιστοὶ μας ὅτι ἡ Θ. Κοινωνία δέν προσφέρεται ὡς βραβεῖο ἢ ἐπαθλο σέ ὑποτιθέμενους νικητές, ἀλλὰ μόνο ὡς «*φάρμακο*» σέ ὅσους προσπαθοῦν νά θεραπευθοῦν ἀπὸ τίς ἀρρώστιες-πάθη, καί ὡς «*βιταμίνη*» σέ ὅσους ἀγωνίζονται στὸν δύσκολο πνευματικὸ ἀγώνα.

2. Ἡ ἐκκλησιαστική μας παράδοση μπορεί καὶ ἀξιοποιεῖ καὶ τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν οἰκονομία στὴν περίπτωση τῆς Προηγιασμένης κρατώντας ὅμως τὴν οὐσία της, πού εἶναι ὁ κατὰ δύναμιν πνευματικός ἀγώνας γιὰ τὴ μετοχή μας στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ: γιὰ ὅσους μποροῦν νά ἀγωνιστοῦν ἔντονα προσφέρει τό «*φάρμακο ἀθανασίας*» στὴν **κατὰ λειτουργική ἀκρίβεια** τελούμενη (ἀπογευματινὴ) Προηγιασμένη. Γιὰ ὅσους δὲν μποροῦν νά ἀντέξουν «τόν καῦσωνα τῆς ἡμέρας» μέ τὴν ἀπόλυτη ὁλόημερη ἀσιτία προσφέρει τό ἴδιο «*φάρμακο ἀθανασίας*» στὴν **κατὰ λειτουργική οἰκονομία** τελουμένη (πρωινή) Προηγιασμένη. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Αὐτό θά πρέπει νά γίνει ἀπολύτως σαφές ἀπό τοὺς πιστοὺς μας.

Ἡ ἐπιμονὴ πιστοῦ νά κοινωνήσῃ σέ ἀπογευματινὴ Προηγιασμένη ἐνῶ ἔχει πάρει τό πρωινό του καὶ ἡ ταυτόχρονη ἀνατιολόγητη οὐσιαστικά ἄρνησή του νά κοινωνήσῃ τό πρῶι πού προτείνει ὁ πνευματικός, σύμφωνα μέ τὴν παράδοση τῶν Ἁγίων μας, καταδεικνύει σοβαρό πνευματικό πρόβλημα. Τό πρόβλημα θά ἐνταθεῖ ἂν ὁ πνευματικός ἐνδώσῃ στὴν ἐπιμονὴ τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ παράσχει τὴν «εὐλογία»... Ἐτσι ὑπάρχει ὁ κίνδυνος σιγά-σιγά αὐτός ὁ πιστός νά ἀξιολογεῖ ὡς μεῖζον ὄχι τό γεγονός τῆς παρουσίας τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ στή Θ. Κοινωνία, ἀλλὰ τό «περιβάλλον» στό ὁποῖο ὁ Κύριος προσφέρεται. Θά περιφρονήσῃ ἔτσι ὁ πιστός μας τό πολύτιμο Δῶρο καθ' ἑαυτό ἐπιζητώντας πρωτίστως τό περιτύλιγμά Του...

Ἐτσι, μέ τὴν ψευδαίσθηση ὅτι ἐπιστρέφουμε δῆθεν στὴν παράδοση, μετατρέπουμε τὴν οἰκονομία σέ... παραοικονομία μέ οὐσιαστικὴ ἀλλοίωση τοῦ φρονήματος τῶν πιστῶν.

3. Ἡ ἐπιθυμία τῶν πιστῶν γιὰ μετοχὴ στό Ποτήριο τῆς Ζωῆς, ὅπως τό ζοῦσε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία σέ ἀπογευματινὴ Προηγιασμένη, εἶναι μοναδικὴ ποιμαντικὴ εὐκαιρία νά συνδυαστεῖ μέ τὴν προσπάθεια ἐπιστροφῆς-μύησης στό ἀσκητικό φρόνημα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας: **ἡ εὐχαριστιακὴ νηστεία, πού ἀσφαλῶς δὲν σημαίνει μόνο ἀσιτία, ἀλλὰ καὶ σιωπὴ, φυλακὴ τῶν αἰσθήσεων καὶ περισυλλογὴ τοῦ νοῦ ὅλη τὴν ἡμέρα**, ὡς ἀναμονὴ γιὰ τὴ μετοχὴ στό Ποτήριο τῆς Ζωῆς καὶ κατ' ἐπέκταση συμμετοχῆς στόν πνευματικό ἀγώνα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

4. Ἐμεῖς ὡς λειτουργοί, συμμεριζόμενοι τὴ δυσκολία τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας, ὀφείλουμε νά τηροῦμε ἐπακριβῶς τὴ λειτουργικὴ ἀκρίβεια διευκολύνοντας τοὺς πιστοὺς μας: ἡ Προηγιασμένη νά τελεῖται ἀμέσως μετὰ τὴν «ἐνάτην», στίς 3:00 μμ, καὶ ὄχι ἀργά τό ἀπόγευμα ἢ τό βράδυ, ὅποτε ἡ δυσκολία τῆς ἀσιτίας ἐξελίσσεται πολὺ ἔντονα γιὰ τοὺς νηστεύοντες.

Συμπερασματικά, «*ἀποστολικάις καὶ πατρικαῖς ἐπόμενοι παραδόσεσι*» (Στ-29) δὲν μποροῦμε παρὰ νά τηροῦμε μέ σεβασμό τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοση στό ζήτημα τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας στὴν Θ. Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων καλλιεργώντας στοὺς πιστοὺς μας τό ἀσκητικό φρόνημα τῆς παραδόσεώς μας. Μόνο τότε θά ἔχουμε ἀληθινὴ ἐπιστροφή στὴν παράδοση τῶν Ἁγίων μας.

Παραπομπές

(1) Αναλυτικότερα Ἰ. Φουντούλη, *Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων* [Κείμενα Λειτουργικῆς, 8], Θεσσαλονίκη 1978², Π. Σκαλτσῆ, «*Ἀρχαῖα στοιχεῖα στὴ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων*», στό *Λειτουργικὲς Μελέτες II*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 226-236.

(2) *Λαοδ-52*: «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν».

(3) Ὁ Ἀγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης συνδέει τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θάνατο τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἐνάτη ὥρα μέ τὴν κατὰ τοῦ Ἀδάμ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφαση: «*Τέθνηκεν ὁ Σωτήρ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ, ὅτε καὶ ἐν τῷ δειλινῷ ὀφθείς αὐτός ἐν τῷ παραδείσῳ, κατὰ τοῦ Ἀδάμ ἐξήνεγκε τὴν τοῦ θανάτου ἀπόφασιν ... καὶ νεκρός Ἀδάμ γέγονεν*» (PG 155, 900B).

(4) *Ἀποστ-69*: «*Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ Τετράδα, ἢ Παρασκευὴν, καθαιρεῖσθω, ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω*».

Λαοδ-50: «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ τὴ ὑστέρα ἐβδομάδι τὴν Πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν· ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ζηροφαγοῦντας».

(5) *Λαοδ-49*: «Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ μόνον», βλ. σχόλια Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος στόν Στ-52, στό Γ. Ράλλη-Μ.Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2002, τ. Β', σ. 427-428.

(6) Ἡ βασικὴ αὐτὴ λειτουργικὴ ἀρχὴ συμπαρασύρει καὶ τίς μνήμες τῶν ἐορταζομένων ἁγίων, οἱ ὁποῖες δὲν ἐπιτρέπεται νά τελοῦνται τίς καθημερινές τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ^{σύμφωνα μέ τὸν} *Λαοδ-51* («Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σαββάτοις καὶ ταῖς Κυριακαῖς»). Στὴν λειτουργικὴ αὐτὴ ἀρχὴ ὀφείλεται ἡ καθιέρωση τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (ἐορτὴ ἀρχικῆ τῆς εὐρέσεως τοῦ Γ. Σταυροῦ ὑπὸ τῆς Ἀγ. Ελένης (6 Μαρτίου), τῶν Κυριακῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῆς Κλίμακος καὶ τῆς Ἀγ. Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας (Δ' καὶ Ε' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν).

(7) Μ. Βασιλείου, ἐπιστολὴ 93, πρὸς Καισαριὰν πατρικίαν: «*Καὶ τό κοινωνεῖν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλόν καὶ ἐπωφελές ... ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ Τετράδι, καὶ ἐν τῇ Παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐάν ἡ μνήμη ἁγίου τινός*» (PG 32, 484B).

(8) Θεοδώρου Στουδίτου, Ἑρμηνεία τῆς Θ. Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, PG 99, 1687.

(9) Στ-52: «*Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία*».

Σύμφωνα δὲ μέ τὸν Ἀγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης: «*Ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαιοτάτη πρὸ παντὸς ἡ φρικτοτάτη καὶ ἱερὰ τελετή, καὶ τοῦ κόσμου παντὸς σωτήριον, οὐκ ἔδοξεν δίκαιον εἶναι καθόλου πεπαύσθαι ταύτην οὐδέ κατ' αὐτήν*

τήν μεγάλην ὀνομαζομένην καί οὖσαν Τεσσαρακοστήν. Διό καί ἐν αὐτῇ κατὰ Σάββατον μὲν οἱ Πατέρες διευπώσαντο καί Κυριακήν, τήν ἱερὰν ἐπιτελεῖν ἡμᾶς θυσίαν, ἐκπληροῦντες τὸ τοῦ Κυρίου παράγγελμα... Ἐν ταῖς πέντε δὲ ἡμέραις λειτουργεῖν προηγιασμένα, καί οὐδ' ἐν ἄλλῃ τινι ἡμέρᾳ τήν ἀναίμακτον καί ζωόθυτον θυσίαν τελεῖσθαι οὐ νενομοθετήκασι» (PG 155, 904B).

(10) Σωκράτους, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, βιβλ. Ε', κεφ. κβ', PG 67, 636AB.

(11) Ἀγ. Ἰω. Χρυσόστομος, εἰς Ἀδριάντας, λόγος δ', PG 49, 68A.

(12) Ἰ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς ἀπορίας, τ. Β', ἐκδ. Αποστολική Διακονία, 1994⁴, σ. 120-124.

(13) Ἀγ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, πρὸς τὸν Πενταπόλεως Γαβριήλ, ἀπάντηση νε', PG 155, 904A.

(14) Ἰ. Φουντούλη, Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων [Κείμενα Λειτουργικῆς, 8], Θεσσαλονίκη 1978², σ. 6, τοῦ ἰδίου, «Εὐχαριστιακὴ νηστεία», στὸ Λειτουργικά Θέματα, τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1977, σ. 78, Π. Σκαλτσῆ, ὁ.π., σ. 230.

(15) «Περὶ τῆς πίστεως γὰρ τοῦ ἐν Νίκαιᾳ τρακτάτου ἡκούσαμεν· ἀληθὲς ἐστὶ περὶ τῶν γινομένων μετὰ τὸ ἄριστον ἁγίων, ἵνα ἀπὸ νηστικῶν, ὡς ἐστὶν ἄξιον, προσφέρωνται, καὶ τότε ἐβεβαιώθη». Βλ. σχόλια τῶν βυζαντινῶν κανονολόγων Ζωναρά, Βαλσαμῶνος, Ἀριστηνοῦ, στὸ Γ. Ράλλη-Μ.Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2002, τ. Γ', σ. 417-418.

(16) Καρθ-41 (κατὰ τὸ Πηδάλιο -48): «Ὡστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ἣ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. Ἐὰν δὲ τινων κατὰ τὸν

δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε τῶν λοιπῶν, παράθεσις γένηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῇ, ἐὰν οἱ ταύτην ποιοῦντες ἀριστήσαντες εὐρεθῶσι».

(17) Σχετικὸς εἶναι καὶ ὁ Α-13: «Περὶ δὲ τῶν ἐξοδεύντων, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἴ τίς ἐξοδεύοι, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι».

(18) «Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, εἰ ἔξεστι τοῦ βίου τοῦτον ἐξερχόμενον κοινωνεῖν· καὶ εἰ μὲν εὐρέθῃ νήσις, κοινωνίας ἀξιούσθω· εἰ δὲ μήγε, ἐαθήτω ἀκοινωνήτος», Ἀγ. Αναστασίου Σιναΐτου, στὸ J.B.Pitra, *Juris Ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta II*, Romae, 1868, σ. 278.

(19) Ἀγ. Ἰω. Χρυσόστομος, Πρὸς Κυριακὸν Ἐπίσκοπον ἐν ἐξορίᾳ ὄντα καὶ αὐτόν, PG 52, 683.

(20) S. Augustini Episcopi, *Epistula* 54, VI, 8, PL 33, 203.

(21) Σωκράτους, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, βιβλ. Ε', κεφ. κβ', PG 67, 636AB.

(22) Πηδάλιον, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 245.

Περιοδικό ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

τομ. 66/ Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 2017, σελ. 4-8

Πρωτοπρεσβύτερος

Ἀναστάσιος Κ. Γκοτσόπουλος

Εφημέριος Ἱ. Ν. Ἀγ. Νικολάου Πατρῶν

E-mail: agotsopo@gmail.com, τηλ. 6945-377621

ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΟΣ: 6977582800

CΤΩΜΕΝ ΚΑΛΩC

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΟΣ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC ΠΑΤΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν

κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙC ΠΑΤΡΩΝ

Ν. Βότση 34, Τηλ. : 2610-320.602, Fax: 2610-279.533 email: i-m-patron@otenet.gr

ΥΠΕΥΘΥΝΟC ΕΚΔΟCΕΩΝ

Ἀρχιμ. Τιμόθεος Γ. Παλασταύρου

ΥΠΕΥΘΥΝΟC ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Π. Κούλης, Ψηφιακές Εκτυπώσεις, email: paulkoulis@gmail.com